Scríobh do Scrúduimhir anseo [ ] **2013. M47T**

Coimisiún na Scrúduithe Stáit

Scrúdú na hArdteistiméireachta, 2013

EACNAMAÍOCHT BHAILE – EOLAÍOCH AGUS SÓISIALTA

GNÁTHLEIBHÉAL

STAMPA AN IONAID

DÉ CÉADAOIN, 5 MEITHEAMH – TRÁTHNÓNA, 2.00 go dtí 4.30

280/320 MARC

Treoracha d'Iarrthóirí

Roinn A
Tá **dhá cheist déag** sa roinn seo.
Ní mór d'iarrthóirí **deich** gceist ar bith a fhreagairt.
Tá **6** mharc ag gabháil le gach ceist.
Scríobh do chuid freagraí sna spásanna atá ann dóibh ar an scrúdpháipéar.

Roinn B
Tá **cúig** cheist sa roinn seo.
Ní mór d'iarrthóirí **Ceist 1 agus dhá cheist ar bith eile a fhreagairt**.
Tá **80** marc ag gabháil le **Ceist 1**.
Tá **50** marc an ceann ag gabháil leis na **Ceisteanna 2, 3, 4 agus 5**.
Scríobh do chuid freagraí sa fhreagarleabhar ar leith atá curtha ar fáil.

Roinn C
Tá **trí** cheist sa roinn seo.
Ní mór d'iarrthóirí **ceist amháin** ar ábhar roghnach a fhreagairt, ar a n-áirítear **cuid (a)** den cheist sin mar aon le **cuid (b) nó cuid (c)**.
Iarrthóirí a chuir isteach obair chúrsa i dTeicstílí, Faisean agus Dearadh le haghaidh a scrúdaithe, is í Ceist 2 amháin as an roinn seo a gceadaítear dóibh tabhairt fúithi.
Tá **80** marc an ceann ag gabháil leis na hábhair roghnacha **1** agus **3.**
Tá **40** marc ag gabháil le hábhar roghnach **2.**
Scríobh do chuid freagraí sa fhreagarleabhar ar leith atá curtha ar fáil.

Ní mór duit do scrúdpháipéar a thabhairt ar ais le do fhreagarleabhar ag deireadh an scrúdaithe.

Roinn A

Freagair <u>deich</u> gceist ar bith as an roinn seo.
Tá 6 mharc ag gabháil le gach ceist.
Scríobh do chuid freagraí sna spásanna atá ann dóibh.

1. Meaitseáil **<u>gach</u>** ceann de na bianna atá liostaithe thíos leis an rangú ceart saille (lipidí). (6)

abhacád, sairdíní, cáis

Rangú Saille	Bia
Ainmhí	
Glasra (Planda)	
Muirí	

2. Bain úsáid as na focail ar an liosta thíos chun na ráitis seo a leanas faoi Vitimín A a chríochnú. (6)

hipirvitimíonóis, ródoipsin, daille oíche

Tá Vitimín A riachtanach chun ___________________ a tháirgeadh, lí i reitine na súile.

Má bhíonn easpa Vitimín A ann tarlaíonn ______________________.

Is féidir le _________________________ tarlú de thoradh an iomarca forlíonta cothaithe ina bhfuil Vitimín A a thógáil.

3. Maidir le Galar Corónach Croí cuir in iúl le tic **(✓)** cé acu fíor **nó** bréagach atá **<u>gach</u>** ceann de na ráitis seo a leanas. (6)

Galar Corónach Croí	Fíor	Bréagach
Má itear a lán saillte sáithithe bíonn leibhéil ísle colaistéaróil ann		
Bíonn daoine atá róthrom i mbaol galar corónach croí a bheith orthu		
Tá nasc idir a lán salainn a ithe agus ardbhrú fola		

4. Tá liosta de thrí mhodh cócaireachta éagsúla thíos. Ainmnigh **dhá** shampla de gach ceann díobh. (6)

Modhanna cócaireachta taise	Modhanna cócaireachta tirime	Friochadh
1.	**1.**	**1.**
2.	**2.**	**2.**

5. Ainmnigh **dhá** cheann de na príomhchothaithigh atá le fáil i mbainne bearrtha. (6)

(i) ______________________ (ii) ______________________

Ainmnigh **dhá** chóireáil teasa a dhéantar ar bhainne le cur lena sheilf-ré.

(i) ______________________

(ii) ______________________

6. Cuir in iúl le tic **(✓)** cé acu fíor **nó** bréagach atá **gach** ceann de na ráitis seo a leanas. (6)

	Fíor	Bréagach
Is cineálacha d'anraith tiubh iad anraith glé agus brat		
Is féidir anraith a ramhrú ach táthú a úsáid		
Is gairnis oiriúnach le haghaidh anraith iad croutons		

7. Ainmnigh **dhá** choinníoll atá riachtanach chun miocrorgánaigh a fhás. (6)

(i) ______________________ (ii) ______________________

Luaigh úsáid **amháin** a bhaintear as miocrorgánaigh i dtáirgeadh bia.

____

8. Mínigh **gach** ceann de na siombailí maidir le cúram teicstíle a thaispeántar thíos. (6)

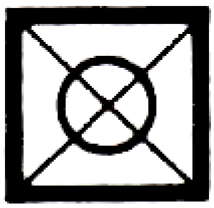

9. Mínigh **gach** ceann díobh seo a leanas: (6)

Ollioncam:

Glanioncam:

10. Ainmnigh soláthraí **amháin** d'árachas sláinte príobháideach. (6)

Luaigh **dhá** bhuntáiste a bhaineann le hárachas sláinte príobháideach.

(i)

(ii)

11. Ainmnigh **<u>dhá</u>** ghné shábháilteachta a úsáidtear i bhfearais leictreacha **agus** tabhair sampla den úsáid a bhaintear as **<u>gach</u>** ceann díobh. (6)

Gné shábháilteachta	Sampla den úsáid

12. Ainmnigh **<u>dhá</u>** theicníc mharsantaithe (margaíocht). (6)

(i) ______________________________

(ii) ______________________________

Conas a spreagann an marsantú na tomhaltóirí le hairgead a chaitheamh?

____

____

____

Roinn B

Freagair Ceist 1 agus dhá cheist ar bith eile as an roinn seo.
Tá 80 marc ag gabháil le Ceist 1. Tá 50 marc an ceann ag gabháil leis na Ceisteanna 2, 3, 4 agus 5.

1. Má leantar treoirlínte phirimid nua an bhia agus má bhíonn daoine gníomhach, is fearr an deis a bhíonn ag daoine a bheith sláintiúil agus folláin.

(*Údarás Sábháilteachta Bia na hÉireann, 2012*)

(a) Pléigh an ról atá ag pirimid an bhia mar fhoinse eolais maidir le bia sláintiúil. (16)

(b) Tabhair cuntas ar phróitéiní faoi **gach** ceann de na ceannteidil seo a leanas:

- comhdhéanamh
- aicmiú
- foinsí sa réim bia
- feidhmeanna sa chorp. (32)

(c) Mínigh na hairíonna próitéine seo a leanas **agus** tabhair sampla de **gach** ceann díobh.

- dínádúrúchán
- téachtadh. (12)

(d) Pléigh **ceithre** bhealach inar féidir le tomhaltóirí a mbille bia a laghdú nuair a bhíonn siad ag ceannach bia ina bhfuil *próitéin*. (20)

2. 'Tá fuinneamh ag teastáil ó gach feidhm agus próiseas sa chorp.'

(a) Pléigh **trí** thoisc a théann i bhfeidhm ar riachtanas laethúil fuinnimh an duine. (12)

(b) Maidir le daoine a bhfuil riachtanas ard fuinnimh acu, leag amach:

- **ceithre** threoirlíne pleanála béilí atá tábhachtach agus ar chóir iad a leanúint **agus**
- biachlár aon lae **amháin** (trí bhéile **agus** sneaiceanna le cur san áireamh). (30)

(c) Déan trácht ar an gcaoi a bhfuil an t-éileamh ar fhorbhianna ag fás. (8)

3. Is ceangaltas mór airgeadais é fearais mhóra tí a cheannach.

(a) Tabhair breac-chuntas ar **cheithre** thoisc ba chóir a chur san áireamh nuair a bhíonn fearais mhóra tí á roghnú. (16)

(b) Leag amach na torthaí ar staidéar a rinne tú ar fhearas cuisnithe.
Déan tagairt dóibh seo:

- cur síos ar an bhfearas
- tréithe nua-aimseartha
- treoirlínte úsáide
- rátáil éifeachtúlachta fuinnimh. (24)

(c) Luaigh buntáiste **amháin** **agus** míbhuntáiste **amháin** a bhaineann le hearraí a cheannach ar cairde. (10)

4. Cheannaigh Siobhán seaicéad do Pheadar dá bhreithlá. Bhí méid an tseaicéid díreach i gceart ar Pheadar ach níor thaitin an stíl leis. Chuaigh Siobhán ar ais chuig an siopa chun an seaicéad a thabhairt ar ais agus chun aisíoc a fháil ach ní thabharfadh an miondíoltóir di ach nóta creidmheasa.

(a) An raibh Siobhán i dteideal a cuid airgid a fháil ar ais? Mínigh cén fáth. (10)

(b) Tabhair breac-chuntas ar an nós imeachta ba chóir a leanúint agus gearán á dhéanamh nuair a bhíonn fadhb ann le táirge nó le seirbhís. (12)

(c) Ainmnigh **agus** mínigh **ceithre** cheart atá ag tomhaltóirí. (16)

(d) Pléigh **trí** bhealach inar féidir leis an tomhaltóir cuidiú chun an timpeallacht a chosaint. (12)

5. Cé gurb é an teaghlach bunaonad gach sochaí nach mór, bíonn cineálacha éagsúla teaghlaigh ann.

(a) Mínigh **gach** ceann de na struchtúir theaghlaigh seo a leanas:

- teaghlach núicléach
- mórtheaghlach
- teaghlach cumaisc. (15)

(b) Déan trácht orthu seo a leanas:

(i) an tábhacht a bhaineann leis an neamhspleáchas do dhaoine aosta sa teaghlach **agus**

(ii) conas a thugann an stát tacaíocht do neamhspleáchas daoine aosta. (20)

(c) Mínigh an tuiscint atá agat ar *coinbhleacht idir na glúine* **agus** luaigh **dhá** bhealach chun déileáil le coinbhleacht. (15)

Roinn C

Freagair ceist amháin as an roinn seo.
Iarrthóirí a chuir isteach obair chúrsa i dTeicstílí, Faisean agus Dearadh le haghaidh a scrúdaithe, is í Ceist 2 amháin as an roinn seo a gceadaítear dóibh tabhairt fúithi.

Ábhar Roghnach 1 – Dearadh agus Bainistíocht Tí (80 marc)

Ní mór d'iarrthóirí a roghnaíonn an t-ábhar roghnach seo 1(a) agus 1(b) nó 1(c) a fhreagairt.

1.(a) **Sa léaráid thíos taispeántar an caillteanas teasa as teach teaghlaigh.**

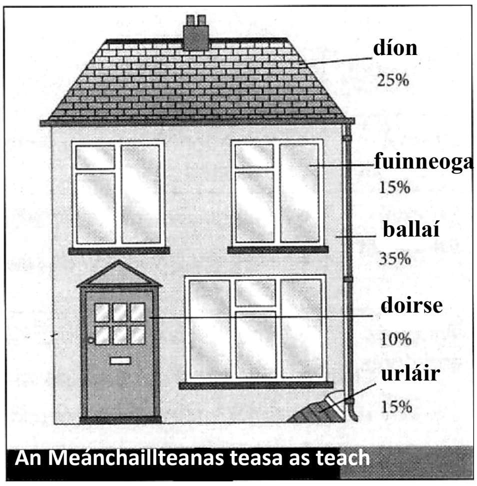

(i) Luaigh, agus cúis á tabhairt agat, an **dá** áit sa teach seo ar chóir tús áite a thabhairt dóibh le hinsliú a dhéanamh orthu. (12)

(ii) Ainmnigh an modh inslithe a mholfá do **gach** ceann díobh seo a leanas **agus** déan cur síos orthu:
- áiléar / díon
- ballaí. (16)

(iii) Luaigh **trí** bhuntáiste a bhaineann le teach dea-inslithe a bheith agat. (12)

(iv) Déan cur síos ar **dhá** bhealach a n-úsáidtear teirmeastait chun an úsáid is éifeachtaí a bhaint as fuinneamh sa teach. (10)

agus

1.(b) (i) Luaigh **agus** pléigh **trí** thoisc ba chóir a chur san áireamh agus bailchríocha bhalla á roghnú do chistin i dteach nua. (18)

(ii) Luaigh na buntáistí **agus** na míbhuntáistí a bhaineann le tíleanna ceirmeacha urláir. (12)

nó

1.(c) **Ardú ollmhór ar thithe ar cíos - cóiríocht ar cíos ag 29% den phobal iomlán in 2011, ardú 47% ó 2006.** *(The Irish Times, Samhain 2012)*

(i) Pléigh an chúis ar rogha é atá ag éirí níos coitianta faoi láthair, teach a fháil ar cíos. (12)

(ii) Luaigh **trí** phríomhrud ba chóir a chur san áireamh **agus** cóiríocht á roghnú lena glacadh ar cíos, **agus** déan mionphlé orthu. (18)

Ábhar Roghnach 2 – Teicstílí, Faisean agus Dearadh (40 marc)

Ní mór d'iarrthóirí a roghnaíonn an t-ábhar roghnach seo 2(a) agus 2(b) nó 2(c) a fhreagairt.

2.(a) Tá sé casta na héadaí is fearr a aimsiú le caitheamh agus tú i mbun aclaíochta de bharr an réimse leathain d'éadaí faiseanta atá ar fáil agus úsáid na bhfabraicí atá chun cinn ó thaobh na teicneolaíochta de chun an tais a choinneáil ón gcorp.

(i) Tarraing sceitse d'fheisteas a bheadh oiriúnach do ghníomhaíocht fóillíochta / allamuigh de do rogha féin, **agus** déan cur síos air. (9)

(ii) Déan measúnú ar an bhfeisteas maidir leis na nithe seo a leanas:
- feidhm (úsáid)
- faisean
- costas
- cúram. (16)

agus

2.(b) Is minic a bhaineann dearthóirí faisin na hÉireann úsáid as snáithíní nádúrtha mar olann agus línéadach.

Tabhair cuntas ar fhabraic nádúrtha **amháin** faoi na ceannteidil seo a leanas:
- táirgeadh an tsnáithín
- airíonna
- conas a dhéantar an fhabraic. (15)

nó

2.(c) Cibé acu is mian leat d'éadaí féin a dhearadh nó branda faisin a thosú, is gá a bheith cruthaitheach agus díograiseach le héadaí a dhearadh.

(i) Pléigh **trí** phríomhthoisc ba chóir a chur san áireamh agus feisteas á dhearadh. (9)

(ii) Liostaigh **trí** fheidhm atá ag éadaí. (6)

Ábhar Roghnach 3 – Staidéar Sóisialta (80 marc)

Ní mór d'iarrthóirí a roghnaíonn an t-ábhar roghnach seo 3(a) agus 3(b) nó 3(c) a fhreagairt.

3.(a) Cuidíonn an t-oideachas leis an duine barr a c(h)umais a bhaint amach.

(i) Pléigh ról an oideachais i bhforbairt an duine aonair.
Déan tagairt do **gach** ceann díobh seo a leanas:
- forbairt fhisiceach
- forbairt mhothúchánach
- forbairt mhorálta
- forbairt intleachtach. (24)

(ii) Déan achoimre ar **cheithre** thoisc ba chóir do thuismitheoir a chur san áireamh agus réamhscoil á roghnú aige / aici. (16)

(iii) Tabhair sonraí scéim rialtais **amháin** a thugann tacaíocht do sholáthar oideachas réamhscoile. (10)

agus

3.(b) D'ardaigh an ráta dífhostaíochta ina measc siúd atá faoi bhun 25 bliana d'aois go dtí beagnach 40% in 2011. Fuarthas amach sa daonáireamh go raibh níos mó ná 82,000 duine faoi bhun 25 bliana d'aois gan obair. (*Irish Independent, Iúil 2012*)

(i) Pléigh an tionchar diúltach a bhíonn ag an dífhostaíocht ar **gach** ceann díobh seo a leanas:
- daoine óga fásta
- teaghlaigh ina bhfuil leanaí óga. (18)

(ii) Is minic a bhíonn daoine beo bocht mar thoradh ar an dífhostaíocht.
Mínigh an difríocht idir an bhochtaineacht choibhneasta **agus** an dearbh-bhochtaineacht. (12)

nó

3.(c) Agus sinn i lár an chúlú eacnamaíochta, tá méadú ag teacht i rith an ama ar líon na ndaoine atá ag fiafraí cad is féidir a dhéanamh chun feabhas a chur ar ár bpobail féin.

(i) Déan plé ar an gcaoi ar féidir leis an obair dheonach leas pobail a dhéanamh, **agus** tabhair samplaí de sin. (15)

(ii) Déan measúnú ar an tionchar (dearfach **agus** diúltach) ar shaol an teaghlaigh sa chás go mbíonn tuismitheoir amháin fostaithe ar phá. (15)

Leathanach Bán